6. APOKALYPTICKÝ BARÁNOK /KLAŇANIE APOKALYPTICKÉMU BARÁNKOVI

(Zjavenie Jána 5,6-14)

(2.videnie. Sedmopečatná kniha. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu)

*

Potom som uvidel (Ján) **po pravici Boha Knihu popísanú zvnútra i zvonka** (už nie možné čokoľvek doplniť; podobne dosky zákona v Exodu 32,16) **a zapečatenú siedmimi pečaťami** (zložité, tajomné a nezmeniteľné zámery Boha s človekom; odkaz na Ezechiela 2,9-10; nie Kniha súdu z listu Sardám 3,5 ale obraz dejín a budúcnosti ľudstva). **Mocný anjel** (zrejme archanjel Gabriel, najčastejší posol Boha) **sa spýtal všetkých stvorených bytostí** (na nebi, na zemi i v podsvetí), **kto je hoden otvoriť ju a zlomiť jej pečate** (a naplniť Božiu vôľu; anjeli nemohli, lebo nepoznali hriech, démoni nemohli, lebo nepoznali milosť, ľudia nemohli, lebo nemali moc pochopiť, čo bolo napísané). **Ján zaplakal** (plač nad ľudstvom, ktorému hrozí, že nespozná a nepochopí Božiu vôľu; bez sĺz nemožno pochopiť zjavenie; zjavenie bolo napísané slzami). **Vtedy povedal Jánovi jeden zo starších, aby sa nebál, že jestvuje ten, kto môže Knihu otvoriť: lev z kmeňa Júdu, koreň Dávidov** (odkaz na Mesiáša citátom z Genezis 49,9 a Izaiáša 11,10; ranokresťanské mesiášske tituly: podobne deuterokanonické Požehnanie patriarchov 34 > apokryfná Apokalypsa Ezdrášova 11,37-46; 12,31-31). **Potom som uvidel Baránka Božieho** (Ježiš Kristus - potomok z kmeňa Júdu a z rodu Dávidovho; pozri Christologický cyklus I.: *Koreň Jesse*) **stáť uprostred Božieho trónu, so štyrmi bytosťami a staršími** (Kristus sedí na tróne spolu s Otcom a patrí mu rovnaká úcta). **Mal sedem rohov** (rohy = symbol moci a kráľovskej dôstojnosti), **sedem očí** (vševidúcnosť a všadeprítomnosti; odkaz na Zachariáša 4,10), **prišiel a vzal Knihu z pravice Boha na tróne. Za spevu a velebenia štyri bytosti a starší s čašami plnými tymianu a s citarami padli pred Baránkom** (odkaz na starozmluvnú chrámovú službu: Žalm 33,2; 71,22; 141,2 > Ezechiel 8,11 > Izaiáš 43,23 > Jeremiáš 6,20 > Zjavenie 14,2; 15,2) **a v spoločnosti myriady myriád a tisíce tisícov anjelov** (odkaz na Daniela 7,11; podobne Zjavenie 9,16) **zaspievali novú pieseň** (odkaz novú pieseň po veľkých činoch Boha: Žalm 33,3; 40,4; 96,1; 98,1; 144,9; 149,1; podobne Izaiáš 42,9-10; 43,18-19; odkaz na evanjelium, ktoré je oslavou života a vykupiteľskej smrti Ježiša; s Kristom začal posledný čas, ktorý sa zavŕši v *Novom Jeruzaleme*).

Klaňanie apokalyptickému baránkovi alebo Apokalyptický baránok patrí k veľmi častým apokalyptickým námetom (porovnaj *Agnus Dei* v Christologický cyklus I.). Objavuje sa v stredovekej knižnej maľbe a grafike, ale aj, na rozdiel od iných námetov inšpirovaných Zjavením, v monumentálnej maľbe. Apokalyptický baránok stojí prednými nohami na Knihe položenej na kolenách Boha, alebo drží zástavu vzkriesenia (pozri Christologický cyklus III.: *Vzkriesenie Krista*; Apokalyptický cyklus: *Vzkriesenie mŕtvych*). Apokalyptickí starci stoja pred Baránkom Božím alebo sa mu klaňajú a k jeho nohám kladú svoje koruny na spôsob obrazového typu *Klaňanie troch kráľov* (nástenná maľba v kaplnke Sv.Kríža na Karlštejne, 1365). Klaňanie Božiemu baránkovi tvorí strednú dosku dolnej časti otvoreného Gentského oltára (1425-1436).

Mnohofigurálnu, zložitú kompozíciu vytvoril *flámsky maliar Jan van Dyck (✞1441) spolu so svojím bratom Hubertom pre katedrálu sv. Bavona vo flámskom Gente/Gande v dnešnom západnom Belgicku. Motív Apokalyptického baránka je blízky Dürerovmu grafickému listu Rozlomenie piatej a šiestej pečate (pozri kapitola *Mučeníci volajú po odplate*).

*

Roh bol v židovstve, a nielen v ňom, chápaný ako prejav moci (Daniel 8,3, Numeri 23,22; 1Samuelova 2,1; 1Kráľov 22,11) a kráľovskej hodnosti (Žalm 112,9; Zachariáš 1,18; 1Henoch 90,9). Sedem rohov apokalyptického Baránka znamená, že jeho moc bola rozmanitá, dokonalá a úplná. Rohy má nielen na obranu, ale aj na ničenie nepriateľa.

Sedem očí apokalyptického Baránka celkom určite znamená vševidúcnosť. Keď apokalyptik Ján v tejto súvislosti hovorí o siedmich duchoch, odkazuje na Zachariáša (4,10) a jeho predstavu boha *Jahve, ktorými svojimi siedmimi očami ovláda celý svet.

Sedem očí a sedem rohov apokalyptického baránka komentátori dávajú do súvislosti so siedmimi kresťanskými zbormi, ktorým je venovaný začiatok Jánovho Zjavenia. Avšak číslo sedem nemusí súvisieť iba s nimi. Podľa mytologicky ladených interpretov existuje množstvo odkazov na sedmičku, ktoré mohli dať život zvláštnej sedemrohej a sedemokej bytosti Jánovho Zjavenia. **Vznik posvätnej sedmičky** odkazuje zrejme na starobabylonskú *kozmogóniu (slnko, mesiac a päť planét) alebo na perzské náboženstvo (sedem najvyšších duchov /Ameša Spentas/ hlavného boha Ahura Mazdy) alebo na starožidovskú predstavu siedmich archanjelov (Ezechiel 9,2; Tobiáš 12,15). Sedmička neoznačovala šťastie, ale vyjadrovala istý stupeň úplnosti, dokončenia bez ohľadu na to, či v dobrom alebo v zlom. Sedmička má výsadné postavenie aj v Biblii: siedmy deň odpočinku Boha po stvorení sveta (Genezis 1-2), siedmy deň sabatu (Exodus 20,10), sedemkrát siedmy rok milostivého leta (Leviticus 25,8; pozri Christologický cyklus III.: *Vyliatie Ducha svätého*), sedemdňové sviatky nekvasených chlebov a slávnosti stánkov (Exodus 12,15-19; Numeri 19,12), deň zmierenia v siedmom mesiaci tišrí (Leviticus 16,29), sedem baránkov pre zápalnú obeť (Numeri 28,11), sedemnásobné postriekanie krvou alebo ponorenie do vody v očistných rituáloch (Leviticus 14,7; 2Kráľov 5,10), sedem ramien svietnika menóra v stane stretávania sa (Exodus 25,32; pozri Christologický cyklus II.: *Ježiš medzi zákonníkmi*), sedem kňazov so siedmimi trúbami sedemkrát za sedem dní obišlo Jericho (Jozue 6,6-20), dvakrát sedem rokov Jákobovej služby u svokra Lábana, kým dostal za manželku Ráchel, pramatku Izraelitov (Genezis 29,15-30), sedem tučných a sedem chudých kráv v sne Jozefa Egyptského (Genezis 41,4), sedem darov Ducha Svätého (Izaiáš 11,1-2), sedem démonov, ktorých vyhnal Ježiš z Márie Magdalény (Lukáš 8,2), sedem košov chlebov v *Nasýtení piatich tisícov* (Matúš 14,13-21 a paralely), sedem diakonov ranej cirkvi (Skutky 6,3).

V samotnom Zjavení sa to sedmičkami len tak hmýri: sedem fakieľ pred Božím trónom, sedem pečatí Knihy, sedem duchov, sedem kresťanských zborov, sedem poľníc, sedem pliag, sedem nádob hnevu, sedem hláv apokalyptického draka.

Európsky stredovek premietol mágiu sedmičky do predstavy siedmich nebies, *siedmich darov Ducha Svätého, siedmich cností, siedmich hlavných hriechov, siedmich umení a vied, siedmich sviatostí a siedmich prosieb v otčenáši, *sedem skutkov milosrdenstva.

Dôkazom magickej príťažlivosti čísla sedem sú mystické konštrukcie, ktoré sa pokúšajú objaviť tajomstvo stvorenia človeka: pozemskosť človeka symbolizuje štvorakosť, jeho dušu, ktorá túži po Bohu, symbolizuje trojitosť. Stredovek hľadal posvätné číslo sedem vo farbách dúhy a v siedmich tónoch stupnice. V nich videl vyjadrenie plnosti a dokonalosti.

OTVÁRANIE KNIHY SO SIEDMIMI PEČAŤAMI

(13. STOROČIE)

PODĽA MINIATÚRY

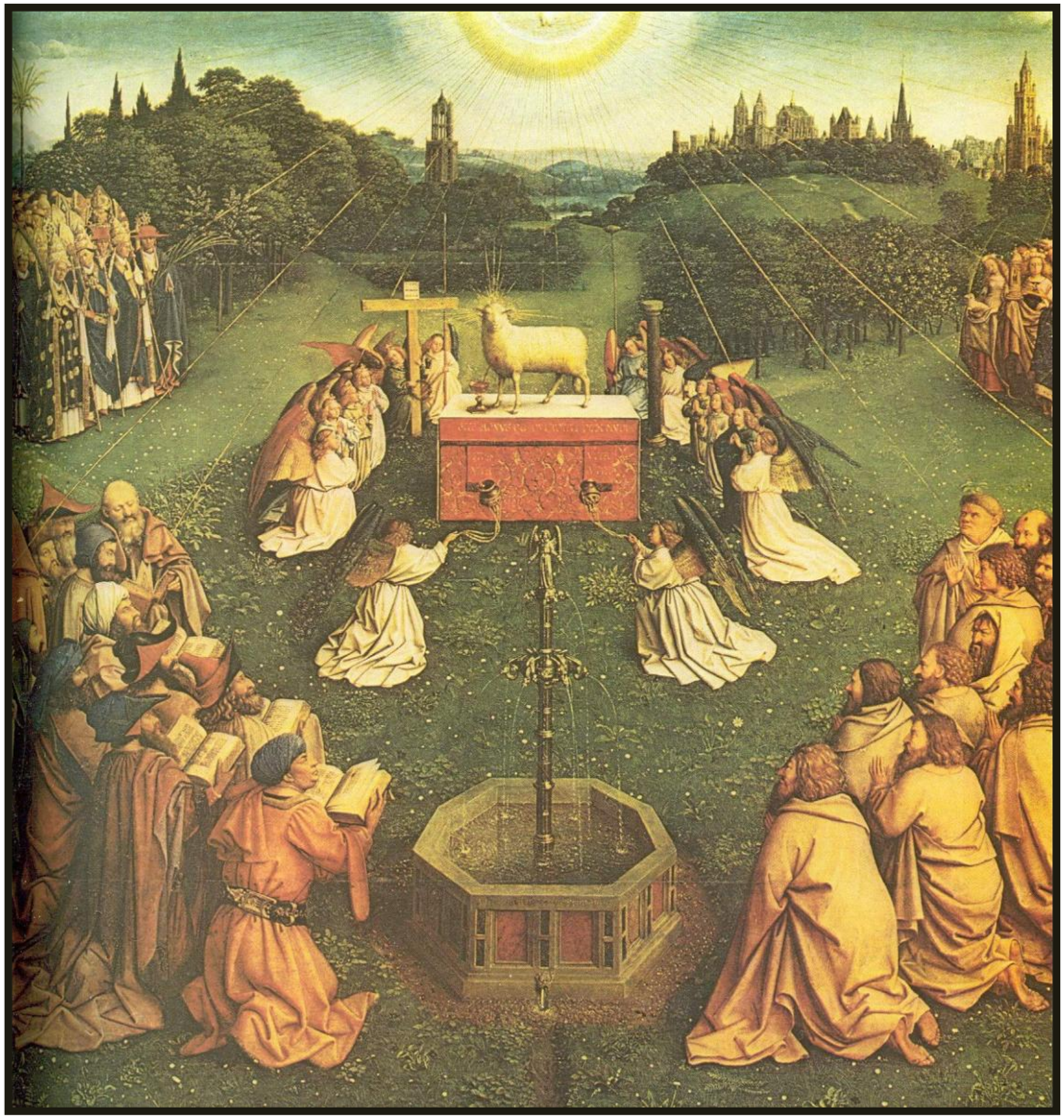

KLAŇANIE BARÁNKOVI (1432) BRATIA HUBERT A JAN VAN EYCKOVCI

STREDNÁ ČASŤ GENTSKÉHO OLTÁRA

KLAŇANIE BARÁNKOVI, TETRAMORF, NEBESKÝ JERUZALEM

(8. STOROČIE) SOISSONS

EVANJELIÁR SV. MEDARDA

BARÁNOK A SEDMOPEČATNÁ KNIHA (1377 – 1382) ANGERSKÁ TAPISÉRIA

APOKALYPTICKÝ BOH SO SEDMOPEČATNOU KNIHOU (1360)

NÁSTENNÁ MAĽBA Z KAPLNKY SV. KRÍŽA, KARLŠTEJN

KAROLÍNSKE UMENIE